

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא חובה (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות:
(1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(3) שים לב לכתב, לכתב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתובת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – שירה

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי"

(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 30 נקודות).

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְּטָמוֹנִים (חַתָּר־אֶרֶךְ) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בַּפָּנִים
עֲלִיזָה אֶלְפִנְדָרִי
בְּמִקּוֹם שְׂנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
5 כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
אַחַר כֵּן תִּדְיַח רֹצֵפָה
וּתִתְקַן פְּרָחִים בְּאֶגְרֵט
הִיא מֵתְאִימָה אֶת צִבְעֵי הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
הִיא לֹא שָׂמָה עַל הַחֲטָטִים בַּפָּנִים
10 הִיא שָׂמָה עַל זֶה שֶׁכִּבְּהָ עָבָה שֶׁל "מִיָּק אֶפֶ" וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
בְּכֻלָּ זְכוּיֹתֶיהָ וְהַצְּלֹחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיֹת בָּזָה
הִיא מְקַפֵּדָה לְמַלְאָ אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
וְאֲמוּנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
15 מְדִי פַעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרְצִיּוֹת, אֲבָל בְּצִדָּק
בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבֶדָה שֶׁכָּל כֵּן הִרְבָּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךָ לְהַתְנַהֵג
זֶה הַטֵּבֵעַ שָׁלָה
הִיא לֹא סוֹבֶלֶת אֶת כָּל אֱלֹהֵי שְׂאוּמְרִים שְׁטִיּוֹת
שְׂאִין לָהֶם טַעַם
20 וְשֵׁלֵא שׂוּמְרִים עַל הַכְּבוֹד שֶׁלָּהֶם
אֲמָא שָׁלָה מֵתָה מֵהַתְקַף לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
וְאָבָא שָׁלָה שְׂרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מִמְלַכְתִּי דָתִי עַל יַד הַבֵּית
הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שֶׁלָּהּ יַעֲקֹב
שֶׁהַתְקַדֵּם בְּחַיִּים
25 וְהוּא אֲדָמִינִיסְטֵרְטוֹר בְּמַחְלָקַת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
אַחֲרָאֵי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַמְּשֻׁכָּרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

היא פתבנית ומספיקה 120 מלים בדקה
 העבודה זה הדבר הכי חשוב בשבילה בחיים
 כל בקר ב' 7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה
 (יש לה קביעות וגם הפנסיה שלה מסודרת).
 בשעות הפנויות היא סורגת גובלנים
 שקנתה בעיר העתיקה בשבת.
 אשר מתקשר לפעמים מן המוסד
 אבל היא לא מראה לו פנים כל כך
 זה טוב בשביל שידע שהיא רצינית
 ושלא יחשב שהיא תסכים לפני החתונה.
 לפעמים היא יוצאת עם אח שלה יעקב לסרט
 מגלח למשעי ובנעלים מצחצחות
 וכל השכונה רואה שהיא מבילה
 והשם שלה נשאר נקי.
 כלם בשכונה יודעים שעליזה היא בחורה ללא רבב
 אומרת "שלום" ו"מה שלום הילדים"
 יודעת לתפר ויושבת בבית
 בחורה רצינית.
 יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן
 יבוא בחור לענין והיא תתחתן
 ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם
 ויעריכו את האמא שלהם.

תאר את דמויות הגברים הסובבים את עליזה אלפנדרי, והסבר את תפקידם בעיצוב דמותה ועולמה.
 הדגם את דבריך.

2.

לפניך שיר בלי שם המתחיל במילים "סלימה את דומעת" מאת אמירה הס. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

- בית 1
סלימה את דומעת שם עדין ליד הפריז'יז'דר עם בלוק הקרח על
העינים שלי
זה היה בצריף הפח
שום קוסם מארץ עוצו לי לאן לרוץ לא בא
ממסמרת נפשי שלא תפרח
עמדתי לידך סלימה ולילה במעברה חלף מעלינו כמו צל כבד
- בית 2
יש לילות שאזכרון קקטוסים מעקצים בלשון ובגוף
כי אכלתי מפרי דעת הצבר
- בית 3
הו ריח נרקיסים משכר
מושך רגלי ליד לרוץ עמוק בתוך בצת נחל קישון
וזרים בידי -
ריצת בקר חלומה אל לע הבצות המרהיב
הקיצתני אל בקר שכלו שכר ושעת בין שמשות אדירה
חפנה אל תוכי ילדה קלת גוף נושמת נוף
פרוש לכל גולה אל עולמו.
- בית 4
הייתי עשויה משי טהור ומלמלה
ונפשי מסרקות בפרח מסרק שולמית
- בית 5
מה לך סלימה טרם נולדת נספית אל ימים גקשים ואת עודך
נצן מתהפך לאשה בעולת איש, ילדה יתומה מאב
ואין לה חובק. ורק אני נצבתי לך מרחוק על שפת היאור
מאספת אותך אל תוכי גרה אסופית
- בית 6
עיניך כה קטנות ויוקדות רגש סתום
כמו חד חנית
כמו יהלום מלטש
בין עיי חרבות שמחתך
עוד בך דקלים ועסיס התמר.

בשיר זה משולבות זו בזו חוויות קשות של מצוקה וחוויות טובות.

הסבר והדגם את התרומה של שילוב זה לבניית משמעות השיר.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

והגִּירַת הוֹרֵי / יהודה עמיחי

והגִּירַת הוֹרֵי לֹא נִרְגָּעָה בִּי.
 דָּמִי מִמְּשִׁיךְ עֲדִין לְשִׁקְשֵׁק בְּדַפְנוֹתַי
 גַּם אַחַר שֶׁכָּבַר הִנַּח הַכְּלִי עַל מְקוֹמוֹ.
 וְהַגִּירַת הוֹרֵי לֹא נִרְגָּעָה בִּי.
 5 רוּחוֹת זְמַן רַב עַל אֲבָנִים.
 הָאֲדָמָה שׁוֹכַחַת צַעֲדֵי דוֹרְכִים בָּהּ.
 גּוֹרֵל נוֹרָא. קִטְעֵי שִׁיחָה אַחַר חֲצוֹת.
 הַשֶּׁגַּ וְנִסְיָגָה. לִילָה מְזֹכִיר יוֹם מְשֻׁכָּח.
 עֵינַי שֶׁהִסְתַּכְּלוּ זְמַן רַב לְתוֹךְ מִדְּבַר גְּדוֹל
 10 וְנִרְגָּעוּ מְעַט. אֲשֶׁה אַחַת. כְּלָלִי מְשֻׁחָק
 שֶׁלֹּא הִסְבִּירוּ לִי הַיֵּטֵב. חֲקִי כָּאֵב וְכֹבֵד.
 עוֹד עֹכְשׁוֹ לְבִי, בְּקִשִּׁי יִשְׁתַּכֵּר
 בְּלֶחֶם אֶהְבֵּתוּ הַיּוֹמִיּוֹמִית. הוֹרֵי בְּמוֹ הַגִּירָתָם.
 עַל אִם הַדְּרֹךְ, בָּהּ אֲנִי תַמִּיד יְתוֹם בְּלִי אִם,
 15 צַעִיר מְדִי בְּשִׁבִיל לָמוֹת, זָקֵן מְדִי לְמִשְׁחָקִים.
 וְעֵיפוֹת חוֹצֵב וְרִיקְנוֹת הַמַּחְצָבָה בְּגוֹף אֶחָד.
 אֲרַכְאוֹלוֹגִיָּה שֶׁל עֵתִיד, בְּתֵי נִכּוֹת
 שֶׁל מָה שֶׁלֹּא הָיָה. וְהַגִּירַת הוֹרֵי
 לֹא נִרְגָּעָה בִּי, וּמַעֲמִים מְרִים לְמַדְתִּי
 20 שְׁפוֹת מְרוֹת לְמַעַן שְׁתִּיקָתִי
 בֵּין הַבְּתִים, אֲשֶׁר דּוֹמִים לְאֲנִיּוֹת תַּמִּיד.
 וְכָבֵר עוֹרְקִי וְגַם גִּידִי כְּסִבָּךְ
 שֶׁל חֲבָלִים שֶׁלֹּא אֶתִיר. וְאַחֲר־כֵּן
 מוֹתִי וְסוֹף לְהַגִּירַת הוֹרֵי.

המשורר בשיר מרגיש כי ההגירה היא חוויה שתשפיע עליו כל חייו.
הסבר כיצד הרגשה זו באה לידי ביטוי בשיר. הדגם את דבריך.

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היה פה פעם במקום הזה
 לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
 חול היה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
 וסבתך הייתה הולכת פה מתחת לשקמה
 וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרוי הלא מוגן 5
 ומציצות מעל ראשה את ציצי המלחמה הנוראה מכל –
 המלחמה על שטח המחיה.
 וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
 כי אלו הן סימפוניות מפלאות
 לכבוד השחר הבוקע מחדש, 10
 אולי אפילו לכבודה.
 וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
 ואת השאר אתה יודע, בודאי.

בשיר זה ציצי הציפורים מסמלים את מורכבות ההתיישבות בארץ.
 הסבר והדגם קביעה זו.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

על שתיקתם של התימנים / אהרן אלמוג

אל בית סבי באו תימנים ממחנה יוסף
 ישבו ושתקו
 כשאחד שר השני חכה
 כך גדלתי בין נהמה
 לשתיקה
 עכשו התקינו לאבי טלפון והוא יושב
 ומחפה לצלצל
 שמונים שנה שתק שתקו אבותיו
 עכשו הוא רוצה שיקשיבו לדבריו

תאר את המתח בין העבר ובין ההווה כפי שהוא בא לידי ביטוי בשיר, והסבר את התרומה של מתח זה לבניית משמעות השיר.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מִתַּחַת לְפָנֵי הָאָדָמָה / אלי אליהו

וּמָה לַעֲשׂוֹת שְׂאֲצָלִי
הַנְתוּחַ הַצְּלִיחַ וּבִגְדָד
מִתָּה. וְלֹא נוֹתְרָה
אֶלָּא הַמוֹסִיקָה שֶׁהִיָּה אָבִי
שׁוֹמֵעַ בְּתַחֲנוּת הַבוֹשָׁה,
כְּשֶׁהִמְתִּין בְּחִנּוּן הַתִּת־קֶרֶקְעִי,
לְקַחַת אוֹתִי אֶל צְבֵא הָעַם
בְּדַרְכּוֹ לַעֲבוֹדָה.

וְלֹא אֲשַׁכַּח לְעוֹלָם
אֶת עֶצֶב יָדוֹ הַמְּגִשֶׁשֶׁת
אֲחֵר הָעֵבְרִית, לְהַחֲלִיף מֵהָר,
לְפָנֵי שְׂיוֹצָאִים וְעוֹלָיִם
מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה.

הסבר והדגם את תרומתן של "תחנות הבושה" לבניית משמעות השיר.

פרק שני – דרמה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 7–8.

מחזה מודרני

שים לב: על השאלות 7–8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניך.

מי מפחד מווירגיניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון;

שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. תפאורה, אביזרי במה וחפצים שיש להם משמעות סמלית הם אמצעים המסייעים להדגיש את הרעיונות המרכזיים במחזה. הסבר והדגם קביעה זו על פי המחזה המודרני שלמדת.

8. מהו הרעיון המרכזי (או הרעיונות המרכזיים) במחזה שלמדת?
הצג שניים מן האמצעים הדרמטיים (למשל דיאלוגים, מונולוגים, ניגודים, סיבוך והתרה בעלילה) שבאמצעותם הרעיון המרכזי (או הרעיונות) מעוצב בטרגדיה.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9–10.

שים לב: על שאלות 9–10 אפשר לענות רק על פי אחד מספרי הקריאה ברשימה שלפניך:

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון; החברה הגאונה / אלנה פרנטה;

האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. בספר הקריאה שלמדת תאר כיצד מעוצב ערך הנאמנות (למשל למשפחה, לחברים, לאמונות ולרעיונות). הסבר והדגם את דבריך.

10. על פי הפילוסוף והסופר וולטר, "אין הצדקה לספרים אלא אם כן הם מלמדים אותנו דבר מה". מה למדת מספר הקריאה? הסבר את דבריך והבא דוגמאות מעלילת הספר ומן היחסים בין הדמויות בו.

בהצלחה!